

Тарас БАТЮК,

orcid.org/0000-0003-4159-5226

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) tbatyuk@gmail.com

«НЕ ГАСИТЬ СВІТЛА!»: ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В ПУБЛІЦИСТИЦІ МИРОНА КОРДУБИ

У статті з'ясовано особливості діяльності Кордуби-публіциста, спрямованої на збереження національного характеру шкільництва українців Східної Галичини у міжвоєнний час. Наголошено, що публіцистика вченого дає підставу говорити про наявність у нього глибоко продуманої програми організації українського освітянського простору у всіх його сегментах.

Ключові слова: *М. Кордуба, освітня політика, Друга Річ Посполита, шкільництво, український університет.*

Літ. 14.

Taras BATYUK,

Ph D (History), Assistant Professor of Department of Ukrainian History, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) tbatyuk@gmail.com

«DON'T PUT OUT THE LIGHT!»: EDUCATIONAL POLICY OF THE SECOND PRZECZPOSPOLITA POLSKA AS MIRRORED IN MYRON KORDUBA'S PUBLICISTIC WORKS

The article clarifies the peculiarities of the work of Korduba-publicist, aimed at preserving the national character of the schooling of Ukrainians of Eastern Galicia in the interwar period. It is emphasized that in the consequence of the defeat of the national liberation struggle and the actual occupation of Western Ukrainian lands, the Polish administration initiated large-scale measures designed to limit not only the political but also the natural, cultural and educational rights of Ukrainians. At the same time, despite the fact that for a long time the legal status of Eastern Galicia had not been resolved internationally, the new government, in fact, from its very first days, elected an uncompromisingly rigid assimilation model of relations with the national minorities. This resulted in brutal harassment of virtually all spheres of public life of the Ukrainians in the region. At the same time, the greatest restrictions began to influence the schooling at all levels. It is indicated that the calculation of the Polish invaders was that the people deprived of an educated stratum would not resist and could be more readily assimilated. It has been proved that the intelligentsia of the region, which had been tempered by a long-standing international conflict, reacted to that threat to the very existence of Ukrainians. Its ranks in 1919 were supplemented by M. Korduba, who left Bukovyna, then occupied by Romania. It has been emphasized that his inexhaustible journalistic talent and considerable experience of public work became useful in discussing the ways of effective resistance to the self-imposed «masters» of Galicia. It is highlighted that M. Korduba's journalism allows us to speak about the existence of a scientifically well-thought-out program for the development of the Ukrainian educational space at all levels. It was based on the requirement of native-language schooling as a prerequisite for the preservation of national identity. The scholar also advocated the exclusive right of national communities to influence the educational practices of the younger generation. The sincerity of these persuasions of the historian is evidenced by the considerable emotionality of his journalistic discourse, the neglect of the numerous dangers that awaited him as the speaker of the aspirations of his people. It has been proved that most of the problems of higher education, which at that time was considered a necessary condition for the civilization maturity of each nation, were in the focus of M. Korduba's journalistic writings. It is noteworthy that the Galician scholar was the creator of the thoroughly thought-out model of creation of a Ukrainian university. Unfortunately, it was never realized. As a perspective of the further study of the problem, the features of M. Korduba's journalistic work during the Second World War should be illuminated.

Key words: *M. Korduba, educational policy, Second Rzecz Pospolita (second Polish Commonwealth), schooling, Ukrainian university.*

Ref. 14.

кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Украины Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) tbatyuk@gmail.com

«НЕ ГАСИТЕ СВЕТА!»: ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ В ПУБЛИЦИСТИКЕ МИРОНА КОРДУБЫ

В статье выяснены особенности деятельности Кордубы-публициста, направленной на сохранение национального характера образования украинцев Восточной Галичины в межвоенное время. Подчеркнуто, что публицистика ученого позволяет говорить о наличии у него глубоко продуманной программы организации украинского образовательного пространства во всех его сегментах.

Ключевые слова: М. Кордуба, образовательная политика, Вторая Речь Посполитая, школа, украинский университет.

Лит. 14.

Постановка проблеми. Внаслідок поразки Визвольних змагань і фактичної окупації західноукраїнських земель, польська адміністрація ініціювала масштабні заходи, покликані обмежити не лише політичні, але й природні культурно-освітні права українців. При цьому, незважаючи на те, що тривалий час правовий статус Східної Галичини не був вирішений на міжнародному рівні, нова влада фактично з перших днів обрала безкомпромісно жорстку асиміляційну модель взаємин з національними меншинами. Це вилилося у брутальні утиски практично всіх сфер громадського життя українців краю. При цьому чи не найбільших обмежень почало зазнавати шкільництво всіх рівнів. Цинічний розрахунок польських окупантів був на те, що народ, позбавлений освіченої верстви, не чинитиме опору та значно легше піддасться асиміляції.

На таку загрозу для самої екзистенції українців ситуацію доволі швидко відреагувала інтелігенція краю, загартована в тривалому міжнаціональному протистоянні. Її ряди у 1919 р. поповнив М. Кордуба, котрий назавжди залишив окуповану румунами Буковину. Його небуденний публіцистичний талент та значний досвід громадської роботи стали у нагоді при обговоренні шляхів дієвого опору самозваним господарям Галичини.

Аналіз досліджень. Публіцистична складова творчої спадщини М. Кордуби стає дедалі популярнішим сюжетом сучасних історіографічних студій [1; 2; 8; 11]. Натомість, спеціальний аналіз освітньої проблематики у його журналістському доробку на сьогодні відсутній. Цим і зумовлена актуальність нашої розвідки.

Метою статті є з'ясувати особливості діяльності Кордуби-публициста, спрямованої на збереження національного характеру шкільництва українців Східної Галичини у міжвоєнний час.

Виклад основного матеріалу. Публіцистичну працю М. Кордуби протягом 1920-х – 1930-х рр., під оглядом її проблематики, значною мірою структурувала власне несправедлива до найбільшої національної меншини Другої Речі Посполитої політика польських урядів. Свідченням цього є те, що у фокусі більшості публікацій вченого як у місцевій, так і в столичній періодиці перебували культурно-освітні проблеми життя українців. Газетні дописи М. Кордуби виконували подвійну функцію: з одного боку, повернути виснаженим нерівним протистоянням землякам віру у власні сили, з іншого – попередити представників польської влади про небезпеку обраної політики, що в майбутньому загрожуватиме гострим національним антагонізмом.

На початку 1920-х рр. М. Кордуба найбільш активно співпрацював з газетами «Діло» та «Громадська думка», на сторінках яких і з'явилися його перші заклики надати українцям краю національно-культурну автономію, як це, зрештою, й зобов'язувалася польська держава відповідно до укладених нею міжнародних угод. Уявлення про тогочасні зусилля вченого щодо захисту культурно-освітніх прав українців дають його статті під промовистими назвами «До всіх!» та «Не гасить світла!». Відзначимо, що ці публікації були розширеними версіями виступів М. Кордуби на численних народних вічах українців краю [10, 2].

У згаданих статтях автор підніс факт жахливого культурного голоду, який терпить українська громада Східної Галичини під польською окупацією [5, 1]. М. Кордуба наводить вражаючі

своїм беззаконням факти масового закриття українських шкіл як у Львові, так і, особливо, на провінції; масове переслідування українських учителів за їхні національні переконання; абсурдне введення вікового цензу при вступі до гімназій, що, з огляду на недавні воєнні події, унеможливило отримання середньої освіти цілому поколінню молодих українців; гвалтовну реквізицію приміщень українських навчальних закладів для військових цілей; врешті – цілковиту відмову корінним мешканцям Східної Галичини у праві на вищу освіту. Підсумовуючи свої невтішні спостереження, педагог ставить риторичне запитання: «Чи таке поведіння, таке безпощадне, безпримірне у всіх державах і часах нехтування найпримітивніших прав цілого народу на культурне життя допоможе загоїти спомини та рани недавньої війни, чи причиниться до наладження, не кажу вже приязних, але бодай людських взаємин між Поляками та Українцями?» [6, 1]. Відповіддю на ці питання з боку польської поступової інтелігенції, переконує М. Кордуба, повинно стати гасло: «Доволі такої роботи!».

Проблеми функціонування нижчої та середньої ланок українського шкільництва М. Кордуба мав можливість діагностувати безпосередньо як практикуючий педагог – професор філії української академічної гімназії та української жіночої гімназії сестер Василянок у Львові. Вчений безпосередньо стикався зі свавіллям польської освітньої адміністрації краю, котра за будь-які, навіть незначні, порушення накладала важкі фінансові карі на зубожілу українську громаду краю. Метою таких дій, писав М. Кордуба у численних газетних публікаціях, було примусити українців упокоритися гвалтові окупаційної влади та відмовитися від будь-яких державницьких аспірацій. До речі, така послідовна критична постава вченого до антиукраїнської культурної політики нових господарів краю декілька разів мало не коштувала йому гімназійної посади, що було загрозою для численної родини вченого, в якій лише він заробляв на життя.

Утім, якщо нижче та середнє шкільництво, незважаючи на освітній терор польської влади, все-таки продовжувало існувати, то найгіршою була справа з українською вищою школою. Друга Річ Посполита продемонструвала виняткове для цивілізованої Європи нехтування гуманітарними правами своїх громадян, взагалі відмовивши українцям у праві на вищу рідномовну освіту. Як наслідок, у Львівському університеті, що отримав нове ім'я Яна Казимира, було ліквідовано всі, створені за австрійських часів, українські кафедри, що мало важкі наслідки для вітчизняної академічної науки на західноукраїнських землях. Також у перші повоєнні роки при вступі до університету абітурієнти мали документально підтвердити службу у польському війську, що українське населення краю сприйняло як відверте знущення переможців над національними почуттями переможених.

Відповіддю на таку політику польської влади стало заснування галицькою інтелігенцією приватного Українського таємного університету (УТУ) у Львові. Від самого початку в процесах становлення та розбудови цієї інституції надзвичайно активну участь взяв і М. Кордуба. Саме він був обраний першим деканом філософського факультету. Водночас, учений також очолював кафедру світової історії. Активна праця на деканській посаді відкрила перед тим незнаний хист М. Кордуби як освітнього функціонера. Так, саме під керівництвом видатного історика відбулося стрімке структурне розширення очолюваного ним факультету: на початок 1921 р. діяло 14 кафедр і навчалося 235 студентів, а в 1923 р. – 31 кафедра та 324 студенти [3, 12–13]. При цьому не слід забувати, що професори працювали у винятково складних умовах постійних переслідувань, арештів, облав і обшуків. Діагностуючи такий стан речей, М. Кордуба занотував у щоденнику: «В Польщі вся наука і просвіта опинилася, таким чином, на індексі» [4, 108].

Відзначимо, що співпраця М. Кордуби з УТУ принесла і йому самому, і його родині значні проблеми, адже польські урядники застосовували до співробітників підпільного навчального закладу весь спектр засобів адміністративного терору, включно зі звільненням з державної роботи. Однак тривалий час це не зупиняло галицького історика, який став справжньою окрасою Таємного університету. Так, М. Кордуба найбільше долучився до створення корпусу оригінальних підручників для української вищої школи, що ними користувалися й наступні покоління студентів. Згадаємо хоча б першу в українській педагогіці навчальну книгу «Методологія історії». Утім, після того, як у липні 1924 р. на М. Кордубу наклали чергове дисциплінарне стягнення і без пояснення причин

припинили виплату заробітної платні в гімназії, він був змушений призупинити свою співпрацю з УТУ, адже на його утриманні були хвора дружина і троє дітей.

Поряд із роботою в УТУ, М. Кордуба наприкінці 1920 р. мав також можливість стати професором проектного українського державного університету в Кам'янці-Подільському. Незважаючи на те, що галицький учений не мав необхідного для роботи у вищій школі ступеня габлітованого доктора, його наукові здобутки однозначно вказали творцям університету Іванові Огієнку та Леонідові Білецькому, що проектану кафедру всесвітньої історії Нового часу мав посісти саме вихованець львівської історичної школи. Своєю радістю від запрошення М. Кордуба поділився зі щоденником: «Я в принципі згодився, бо ж се моя давня мрія» [4, 61]. Як відомо, тогочасні політичні події завадили втілити в життя справу відкриття Кам'янець-Подільського університету.

Не менш активно на захист права українців на рідномовну вищу освіту М. Кордуба долучився своїм публіцистичним пером. Погляди видатного вченого на проблему організації українського університету в міжвоєнній Польщі доволі повно представлені в його відповідях на так звану «Анкету в університетській справі», що її в середині 1920-х рр. проводив берлінський журнал «Літопис політики, письменства і мистецтва» за ініціативою давнього приятеля М. Кордуби Степана Томашівського. Ініціюючи цю анкету, С. Томашівський звернувся до визначних представників українства з таким закликом: «Добродію! Пекуча справа утворення національного університету, з прилюдним характером, для західно-українських земель викликає потребу основного пізнання думки визначних заступників українського громадянства та скристалізування її шляхом прилюдної річової дискусії. Редакція «Літопису» радо дасть місце кожному поважному голосови в сій справі і тому просить Вас, щоб були ласкаві написати відповіді на низше поставлені запити та з мотивами негайно прислати їх до поміщення, згідно використання» [9, 187].

Анкета складалася з питань, що орієнтували респондентів на висвітлення актуального стану українських університетських студій, проблем навчання українських студентів поза межами етнографічних територій, погляду на можливість і відповідність національним потребам приватного вищого шкільництва, питання локалізації українського університету, оцінки кадрового потенціалу педагогів вищої кваліфікації тощо.

У першій частині своїх відповідей на анкету М. Кордуба діагностував невтішний стан справ в українській вищій школі на західноукраїнських землях. Маючи тривалий досвід співпраці з Українським таємним університетом у Львові, він міг пересвідчитися в марності сподівань на розгортання планомірної педагогічної та наукової праці в умовах підпілля. Тож на цей пункт анкети вчений категорично заявив: «Сучасний стан українського високого шкільництва зовсім не може вдовольняти національно-культурні потреби українського народу. Приватні високі школи (університет і політехніка) у Львові є тепер тільки сурогатом того чим повинні бути» [7, 253].

У відповідях на питання другої частини анкети педагог підняв декілька важливих освітніх проблем. Насамперед він наголосив на принциповості заснування українського університету саме на етнічних землях, слушно вказавши, що популярні серед української молоді вищі навчальні заклади в Чехословаччині можуть бути лише тимчасовим явищем. «Висилання всеї молоді за кордон, – твердить він, – виснажувало-б матеріальні засоби нашої зовсім незасібної суспільности, а супроти непризнання закордонних патентів все одно не давало би абсолювентам спромоги, по повороті до краю, виконувати ті заводи, до яких приспособили-б їх за границею. Вже теперішній досвід показує, що майже вся українська молодь, остає тамже, шукаючи заробітку на чужині та пропадає для краю» [7, 253].

Наступна, піднята М. Кордубою проблема, має логістичний характер і стосується обґрунтування необхідності заснування українського університету саме у Львові як столиці краю та символі української боротьби за незалежність. На переконання педагога, ані Станіславів, ані Коломию та Луцьк – міста, що їх у своїх пропозиціях найчастіше згадувала польська влада, не підходять з кадрового, інституційного та комунікаційного поглядів. Учений з притиском наголошує: «Польська суспільність і влада повинні вже собі раз усвідомити, що домагання Українців заснування університету саме у Львові і тільки у Львові не є примхою, ані національною амбіцією, лишень невмолимою культурною konieczністю» [7, 254].

Також М. Кордуба у відповідях на анкету переконував українське суспільство в необхідності заснування саме державного, а не приватного українського університету. Державний статус, слушно вказував учений, був би аргументом і для абітурієнтів при виборі навчального закладу, і для влади, спонукаючи її більш відповідально ставитися до культурних домагань українців. Натомість, приватний університет, цілком слушно звернув увагу М. Кордуба, виснажив би економічні сили здебільшого незаможного українського населення Польщі і в очах як польських бюрократів, так і самого суспільства, не виглядав би достатньо авторитетно.

Врешті, наостанок твердить М. Кордуба, заснування українського університету у Львові зняло би значну напругу в польсько-українських відносинах, дало б підстави перезавантажити міжусідські взаємини, послужило би сигналом закінчення попередньої терористичної тактики у ставленні до українців. Також, точно підмітив педагог, такий вчинок з боку польської влади відібрав би аргументи в провідників радикальної частини української молоді, що проголошують ідею збройного чи навіть терористичного опору польській політиці. «У всякому разі молодіж, – вказує М. Кордуба, – котра матиме свій власний верстат научної та фахової праці буде менше схильна до протидержавних виступів, чим молодіж гонена та переслідувана поліцією, загрожена кожної хвили на арештовання та знущання в поліційних арештах за се тільки, що хоче сотворити своє власне огнище науки» [7, 254].

Проблеми культурно-національного життя українців у Другій Речі Посполитій перебували у фокусі публіцистичної праці М. Кордуби і після переїзду на викладацьку роботу до Варшавського університету (1929). У варшавський період життя (1929 – 1940) М. Кордуба надалі надавав пріоритет обговоренню широкого спектру освітніх проблем української нації, котрі осмислював з висоти набутого досвіду педагогічної праці в столичному польському університеті. У цей час видатний учений активно співпрацює з варшавським журналом «*Biuletyn polsko-ukrański*», котрий був речником прихильників налагодження польсько-українського порозуміння [12].

Найбільше ж уваги на сторінках журналу «*Biuletyn polsko-ukrański*» М. Кордуба присвятив продовженню обговорення університетського питання. Він укотре переконував польського читача у природності вимог українців щодо вищого шкільництва на рідних землях, на численних історичних фактах доводячи, що традиції української вищої освіти не обмежуються лише ХІХ ст., а сягають львівської братської школи та Острозької Академії [14, 111–112]. «Народ український, – твердить він, – від кількох століть тягнувся до створення вогнищ духовного життя, котрі дозволили йому дбати про рідну освіту і в культурному розвитку дотримувати кроку сусіднім народам» [13, 1]. Тож наскільки несправедливим, емоційно наголошує учений, є позбавлення українців права на власні вищі студії у ХХ ст., коли всі цивілізовані народи мають свої університетські осередки – кузні кадрів національної інтелігенції.

Висновки. Проаналізована вище публіцистика М. Кордуби дає підставу говорити про наявність у вченого глибоко продуманої програми організації українського освітянського простору у всіх його сегментах. В її основі була вимога рідномовного шкільництва, як необхідної передумови збереження національної ідентичності. Також учений обстоював виняткове право національних громад впливати на форми та зміст освіти молодого покоління. Про щирість цих переконань історика свідчить значна емоційність його публіцистичного дискурсу, як і нехтування численними небезпеками, котрі несла йому постава дійсного інтелігента, що був виразником прагнень свого народу. Очікувано, що у фокусі публіцистичних дописів М. Кордуби найчастіше перебували проблеми вищої школи, здобуття якої у той час вважалося необхідною умовою цивілізаційної зрілості кожної нації. Відзначимо, що саме галицький учений став творцем найбільш продуманої моделі створення українського університету. На жаль, вона так і не була втілена у життя. Перспективним напрямом подальшого вивчення проблеми є з'ясування особливостей публіцистичної праці М. Кордуби в роки Другої світової війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Батюк Т. Публіцистичне кредо Мирона Кордуби (віденсько-буковинський період) / Тарас Батюк // *Scriptorium nostrum*. Електронний історичний журнал. – 2016. – Вип. 2 (5). – С. 26–47. Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/135/111>

2. Батюк Т. Співпраця Мирона Кордуби з газетою «Буковина» / Тарас Батюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Національний університет «Острозька академія», 2013. – Вип. 20. – С. 147–151.
3. Головач О. Вчені НТШ і Український університет у Львові / Олена Головач // Вісник НТШ. – 1992. – № 1. – С. 12–13.
4. Державний архів Львівської області. – Ф. Р. 2923 (Особистий фонд Мирона Кордуби). – Оп. 1. – Спр. 2 (Спогади). – 152 арк.
5. [Кордуба М.] До всіх! // Громадська думка. – 1920. – Ч. 97. – С. 1.
6. [Кордуба М.] Не гасить світла! (З приводу віча львівських Українців) // Громадська думка. – 1920. – Ч. 67. – С. 1.
7. Кордуба М. Анкета в університетській справі. Відповідь VI / Мирон Кордуба // Літопис політики, письменства і мистецтва. – Берлін, 1924. – Книжка II. – С. 253–254.
8. Піх О. Мирон Кордуба (1876 – 1947) / Олег Піх. – Л., 2012. – 72 с.
9. Томашівський С. Анкета в університетській справі / Степан Томашівський // Літопис політики, письменства і мистецтва. – Берлін, 1924. – Книжка I. – С. 187–188.
10. Українське шкільництво у Львові: промова проф. д-ра Мирона Кордуби // Вперед. – 1920. – Ч. 63. – С. 2.
11. Федорів І. О. Мирон Кордуба в історії України (кінець XIX – перша половина XX ст.) / І. О. Федорів. – Тернопіль: Тернопіль Онлайн, 2001. – 127 с.
12. Yaruchyk O. Polsko-ukrainskyi mizhkulturnyi dialoh (na storinkakh «Biuletyńu polsko-ukrainskiego» 1932 – 1938 rr.) / O. Yaruchyk. – Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky, 2008. – 224 s.
13. Korduba M. Kilka dat z dziejów dążeń społeczeństwa ukraińskiego do uzyskania własnego uniwersytetu / Miron Korduba // Biuletyń polsko-ukrainski. – Warszawa, 1934. – № 4 (39). – S. 1–4.
14. Korduba M. W sprawie uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie // Biuletyń polsko-ukrainski / Miron Korduba. – Warszawa, 1933. – № 2 (4). – S. 27–34.

REFERENCES

1. Batiuk T. Publitsystyczne credo Myrona Korduby (vidensko-bukovynskyi period) / Taras Batiuk // Scriptorium nostrum. Elektronnyi istorychnyi zhurnal. – 2016. – Vyp. 2 (5). – S. 26–47. Rezhym dostupu: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/135/111>
2. Batiuk T. Spivpratsia Myrona Korduby z hazetoiu «Bukovyna» / Taras Batiuk // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Natsionalnyi universytet «Ostrozka akademiia», 2013. – Vyp. 20. – S. 147–151.
3. Holovach O. Vcheni NTSh i Ukrainskyi universytet u Lvovi / Olena Holovach // Visnyk NTSh. – 1992. – № 1. – S. 12–13.
4. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. – F. R. 2923 (Osobystyi fond Myrona Korduby). – Op. 1. – Spr. 2 (Spohady). – 152 ark.
5. [Korduba M.] Do vsikh! // Hromadska dumka. – 1920. – Ch. 97. – S. 1.
6. [Korduba M.] Ne hasit svitla! (Z pryvodu vicha lvivskykh Ukrainsiv) // Hromadska dumka. – 1920. – Ch. 67. – S. 1.
7. Korduba M. Anketa v universytetskii spravi. Vidpovid VI / Myron Korduba // Litopys polityky, pysmenstva i mystetstva. – Berlin, 1924. – Knyzhka II. – S. 253–254.
8. Pikh O. Myron Korduba (1876 – 1947) / Oleh Pikh. – L., 2012. – 72 s.
9. Tomashivskyi S. Anketa v universytetskii spravi / Stepan Tomashivskyi // Litopys polityky, pysmenstva i mystetstva. – Berlin, 1924. – Knyzhka I. – S. 187–188.
10. Ukrainske shkilnytstvo u Lvovi: promova prof. d-ra Myrona Korduby // Vpered. – 1920. – Ch. 63. – S. 2.
11. Fedoriv I. O. Myron Korduba v istorii Ukrainy (kinets XIX – persha polovyna XX st.) / I. O. Fedoriv. – Ternopil: Ternopil Onlain, 2001. – 127 s.
12. Yaruchyk O. Polsko-ukrainskyi mizhkulturnyi dialoh (na storinkakh «Biuletyńu polsko-ukrainskiego» 1932 – 1938 rr.) / O. Yaruchyk. – Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky, 2008. – 224 s.
13. Korduba M. Kilka dat z dziejów dążeń społeczeństwa ukraińskiego do uzyskania własnego uniwersytetu / Miron Korduba // Biuletyń polsko-ukrainski. – Warszawa, 1934. – № 4 (39). – S. 1–4.
14. Korduba M. W sprawie uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie // Biuletyń polsko-ukrainski / Miron Korduba. – Warszawa, 1933. – № 2 (4). – S. 27–34.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2017 р.